

בפעילויות השונות אנו ממליצים על דיון במליאה בתום התהליכים האישיים, הזוגיים והקבוצתיים. שלב הדיון במליאה הוא השלב המרכזי בתהליך הדיון. בניהול דיון על דילמה, על המנחה למלא תפקיד של מתערב "סוקראטי" המשתמש בשאלות לקידום הדיון על הקונפליקט המוסרי. השאלות מנוסחות כשאלות פתוחות המעוררות את המתדיינים לבחינה מחודשת של עמדתם לאור הטיעונים שנשמעו. ההדגמות להלן הן על הדילמה של שרון.

הדילמה של שרון

שרון וידידתה הטובה ביותר, גילה, נכנסו יחדיו לחנות בקניון (לערוך קניות). תוך כדי הסתכלות בסחורות שונות ראתה גילה חולצה שמצאה חן בעיניה ואמרה לשרון שהיא הולכת למדוד אותה. בשעה שנכנסה גילה לתא ההלבשה, המשיכה שרון להסתובב בחנות. אחרי זמן קצר יצאה גילה מתא ההלבשה, לבושה במעילה. היא רמזה לשרון בעיניה והפנתה את מבטה אל החולצה שמתחת למעילה ובלי לומר מילה יצאה גילה מהחנות. אחרי כמה רגעים ניגשו אל שרון קצין הביטחון, אחת המוכרות ומנהל החנות. "זו היא, היא אחת מהבנות, תבדוק את התיק שלה", אמרה המוכרת. קצין הביטחון הצביע על שלט מעל דלת היציאה האומר שהחנות שומרת לעצמה את הזכות לבדוק בתיקים ובחבילות. שרון מסרה לו את תיקה לבדיקה. "אין כאן חולצה", אמר הקצין למנהל. "אז השנייה לקחה את זה", אמרה המוכרת, "זה ברור כשמש, הן עשו את זה ביחד". קצין הביטחון שאל את המנהל, אם הוא רוצה להמשיך בחקירת המקרה. "בהחלט", הוא ענה. "הסחיבות מהוות את ההוצאה הראשית בחנות כמו שלנו. איני יכול לתת לגנבים להתחמק". קצין הביטחון פנה לשרון: "מה שמה של הצעירה שהיתה אתך?" שרון הסתכלה בו ושתקה. "אם לא תגלי לנו, יאשימו אותך בסיוע לפשע", אמר קצין הביטחון. שרון התלבטה מה לעשות.

האם על שרון לגלות את שם חברתה? כן או לא.

הבא שני נימוקים לחיזוק עמדתך.

*מתוך החוברת ניהול דיוני דילמה לקידום החשיבה המוסרית, מינהל חברה ונוער 2003.

סוגי שאלות הנמקה

1. שאלות לחיפוש הנמקה

השאלות: מדוע, מדוע לדעתך?

המטרה: לעודד את המשתתפים לחפש הנמקה ולא להסתפק באמירות בעלמא.

2. שאלות המתכוונות להתייחסות לדברי עמית לדין

השאלות: חזור במילים שלך על דברי... מה דעתך על דברי...

המטרה: לאפשר למשתתפים לבחון את דעותיהם מחדש, לאפשר למנחה לעמוד על רמת החשיבה שבטיעוני המשתתפים, ולשפר את תרבות הדיון.

3. שאלות הגדרה

השאלות: מהי הלשנה בעיניך? מהי חברות בעיניך?

המטרה: להבהיר את ההבדלים בפירושים של המשתתפים למושגים העולים בדיון.

4. שאלות של חילוף תפקידים

השאלות: מה גילה היתה רוצה ששרון תעשה? מה היו הוריה של שרון רוצים ששרון תעשה?

המטרה: להפנות תשומת לב לנקודות מבט של דמויות נוספות העשויות להתקשר לאירוע ובכך להרחיב את הפרספקטיבה החברתית של המשתתפים בדיון.

5. שאלות לגבי מחויבויות

השאלות: כלפי מי יש לשרון מחויבות? איזו מחויבות קודמת במקרה זה?

המטרה: לסייע למשתתף לאתר את הנפשות הפועלות שכלפיהן יש ל"גיבור" מחויבות, לעמוד על מהות הקונפליקט המוסרי שביניהן, ועל סדר העדיפויות המוסרי שלו.

6. שאלות של שינוי מצב

השאלות: האם היית משנה את עמדתך אילו שרון וגילה לא היו חברות טובות, אילו הגניבה היתה מתרחשת בחנות פרטית קטנה ולא בכל-בו גדול?

המטרה: לבחון באיזו מידה העמדה הערכית תלויה במצב נתון או שהיא עקבית בכל קונפליקט מוסרי.

7. שאלות על תוצאות כלליות

השאלות: מה היה קורה אילו כולם נהגו כך? (אילו כולם היו מחפים על גניבות),

האם לדעתך יש לנהוג כך בכל מקרה? (לגלות או להסתיר עבירה של חבר),
באילו מקרים כן ובאילו לא?

מטרה: להפנות את תשומת הלב לתוצאות אפשריות של נקיטת עמדה מסוימת אם זו תהפוך לעמדה נורמטיבית בחברה כולה.

שלב ג' – במליאה

יתנהל דיון בניסיון להגיע להסכמה על מטרות המפגש. לאחר שהוסכם על המטרות, יש לברר עם התלמידים כיצד הם היו רוצים שהמפגש יתנהל?

- היכן יתקיים המפגש? בבית הספר או בבית תלמיד?
- כיצד ייפתח המפגש – בשירה בציבור? במשחקי חברה? בפליטון בנושא קונפליקטים בין מורים לתלמידים? בהשמעת חמשיר וכו'.
- כיצד יוצגו העמדות השונות – על ידי נציגים? בעבודה בקבוצות קטנות מעורבות של מורים ותלמידים?
- מי ינהל את הדיון – מורה? מחנך? תלמידים?
- כיצד יסתיים המפגש – בהצבעה על הנושא? בהקמת ועדה משותפת של מורים ותלמידים שתרכז את ההצעות השונות ותגיע להחלטה? וכו'.
- מה ייחשב בעיניכם כהצלחה?

למנחה: יש לחזור ולהדגיש שבמפגש יש להעלות בעיות עקרוניות ולא בעיות אישיות (של מורה מסוים או של תלמיד מסוים). במהלך המפגש לא יהיו התקפות אישיות! מהלך דומה יש לקיים עם כל המורים המלמדים בכיתה על מנת להפיק את מלוא התועלת מהמפגש.

להלן הצעה למבנה המפגש:

- שירה בציבור, פליטון, או משחקי חברה (מורים ותלמידים יציינו תחביב, ספר שאהבו או סרט שמצא חן בעיניהם וכו').
- נציגי התלמידים יציגו את עמדותיהם בנושא שנבחר לדיון.
- נציגי המורים מציגים עמדותיהם בנושא הנ"ל.
- מתקיים דיון על הנושא בניסיון לחפש פתרון הוגן, הלוקח בחשבון את מירב הצרכים שהעלו המורים והתלמידים.
- הקמת צוות משותף לטיפול בבעיות. (ראה מהלך פתרון הוגן בעמוד 66).
- משוב – אנונימי – כל אחד רושם על פתק מה תרם לו המפגש. והמנחה קורא את הדברים בפני המליאה.